

УДК 336.7-047.44(100)

Корнелюк О.А.,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри міжнародних
економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Хірова В.Ю.,
студентка факультету міжнародних відносин,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Korneliuk Olga,
PhD in Economic Sciences,
Senior Teacher of the International Economic Relations
and Project Management Department,
Lesya Ukrainka Eastern European National University

Khirova Victoria,
Student Faculty of International Relations,
Lesya Ukrainka Eastern European National University

АНАЛІЗ КОН'ЮНКТУРИ СВІТОВОГО БІРЖОВОГО РИНКУ

Корнелюк О.А., Хірова В.Ю. Аналіз кон'юнктури світового біржового ринку. У статті досліджені особливості кон'юнктури світового біржового ринку. На сучасному етапі розвитку економіки біржовий ринок є найбільш організованою та розвиненою формою торгівлі з найактивнішими темпами розвитку і трансформації. Тому метою дослідження визначено вивчення теоретичних основ та практичних аспектів стану кон'юнктури біржового ринку на сучасному етапі, у розрізі її динаміки та географічної структури. Зокрема, визначено різні підходи до визначення поняття «біржа»; проаналізовано основні види організації біржового ринку; виділено ознаки динаміки кон'юнктури біржового ринку; на основі використання даних Асоціації ф'ючерсної індустрії проаналізовано динаміку світової біржової торгівлі впродовж 2006-2017 років, що дає змогу стверджувати про нерівномірний розвиток світової біржової торгівлі впродовж досліджуваного періоду; визначено основні тенденції та динаміку обсягів світового біржового ринку за 2008-2017 роки за регіонами світу, в результаті чого відзначено існування активної конкуренції Азійсько-Тихоокеанського регіону та регіону Північної Америки у лідерстві за обсягами торгівлі.

Ключові слова: кон'юнктура, світовий біржовий ринок, динаміка біржової торгівлі, географічна структура біржової торгівлі.

Корнелюк О.А., Хірова В.Ю. Анализ конъюнктуры мирового биржевого рынка. В работе исследованы особенности конъюнктуры мирового биржевого рынка. На современном этапе развития экономики биржевой рынок является наиболее организованной и развитой формой торговли с активными темпами развития

и трансформации. Поэтому целью исследования определены изучение теоретических основ и практических аспектов состояния конъюнктуры биржевого рынка на современном этапе в разрезе ее динамики и географической структуры. В частности, изучены разные подходы к определению понятия «биржа»; проанализированы основные виды организации биржевого рынка; выделены признаки динамики конъюнктуры биржевого рынка; с помощью данных Ассоциации фьючерсной индустрии проанализирована динамика мировой биржевой торговли в течение 2006-2017 годов, что позволяет утверждать о неравномерном развитии мировой биржевой торговли в течение исследуемого периода; определены основные тенденции и динамика объемов мирового биржевого рынка за 2008-2017 годы по регионам мира, в результате чего отмечено существование активной конкуренции Азиатско-Тихоокеанского региона и региона Северной Америки в лидерстве по объемам торговли.

Ключевые слова: конъюнктура, мировой биржевой рынок, динамика биржевой торговли, географическая структура биржевой торговли.

Korneliuk Olga, Khirova Victoria. Analysys of the conjuncture of the world exchange market. In this work the features of the conjuncture of the world stock market are investigated. Today stock market activity is one of the most important element of the country's participation in world economic processes. The purpose of this article is to determine the theoretical foundations and practical aspects of the stock market situation at the present stage, in terms of its dynamics and geographic structure. Involvement and functioning in modern world market processes is impossible without active participation in international exchange trade. The topicality of the studying of the conjuncture of the stock market and the features of the development of trade exchanges as the subjects of the world economy is increasing, since the stock exchange is the part of market infrastructure, which actually forms the market environment. A systematic approach is used to generalize theoretical aspects of the research of the world stock market. The statistical methods enabled to analyze the dynamics of the world stock trading and the dynamics of the world stock market by regions of the world. On the basis of statistical information, graphs are constructed and analyzed. The article defines different approaches to the definition of the term "stock exchange", analyzes the main types of organization of the stock market, identifies the dynamics of the market. The dynamics of world stock trading was analyzed. It allows to assert the great development of the world stock trading. The main trends and dynamics of the world stock market are determined by regions of the world. At the current stage of economic development, the stock market is the most organized and developed form of trade with the most active tempos of transformation. The dynamics of the stock market is increasing year by year, using various forms and a variety of up-to-date tools. That is why it is necessary to constantly study and research the conjuncture of the stock market for more effective realization of stock exchange activities. According to the active dynamics of the conjuncture of the world exchange market we believe that it's important to continue its research in purpose to find new tendencies of the development.

Key words: conjuncture, world exchange market, dynamics of exchange trade, geographical structure of exchange trade.

Вступ та постановка проблеми. Нині одним із надзвичайно важливих елементів участі країни у світогосподарських процесах є її активна біржова діяльність. Функціонування за залученість до сучасних процесів світового ринку неможливі без активної участі і міжнародній біржовій торгівлі. Актуальність вивчення кон'юнктури біржового ринку та особливостей розвитку торгових бірж як суб'єктів світової економіки все зростає, адже нині біржі є складовою ринкової інфраструктури, яка і формує ринкове середовище. На сучасному етапі розвитку економіки біржовий ринок є найбільш організованою та розвинутою формою торгівлі з найактивнішими темпами розвитку і трансформації. Темпи динаміки біржового ринку з кожним роком активно зростають, набуваючи різних форм і використовуючи різноманітні новітні інструменти. Саме тому для більш ефективного здійснення біржової діяльності необхідне постійне дослідження та вивчення стану її кон'юнктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі дослідженням розвитку та становлення біржової торгівлі займалися такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як: Е. Беришева, О. Василік, Р. Дудяк, В. Екворт, О. Жданова, О. Іваницька, М. Коваленко, О. Кузнецова, М. Макаренко, О. Мозговий, А. Полієва. Однак динамічний розвиток світового біржового ринку вимагає з'ясування сучасного стану, виявлення нових факторів розвитку, закономірностей

та тенденцій біржової торгівлі, що зумовило вибір напрямів цього дослідження.

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних основ та практичних аспектів стану кон'юнктури біржового ринку на сучасному етапі у розрізі її динаміки та географічної структури.

Результати дослідження. За останні роки біржовий ринок значно ускладнив свою структуру з погляду використовуваних інструментів, у разі зросли швидкість здійснення фінансових операцій та їхній обсяг. Якщо до Другої світової війни біржовий ринок обмежувався масштабами розвинутих країн Європи, Північної Америки і Австралії, то зараз він набув дійсно глобального характеру.

Виникнення поняття «біржа» пов'язане із початком утворення купецьких зібрань в італійських містах у XIII-XIV століттях, а згодом і в найбільших торговельних містах Західної Європи (Амстердам, Лондон, Рим, Неаполь, Кельн). Термін «біржа» вперше був застосований у XIII столітті у назві купецького центру у Бельгії (HuisterBeurze).

Біржовий ринок виник внаслідок удосконалення взаємин виробництва й торгівлі і бере свій початок зі звичайних локальних (місцевих) ринків та ярмарків. У XVII столітті важливу роль у становленні біржового ринку відіграла Амстердамська біржа, де сформувались основні типи біржових операцій.

Поняття «біржа» є надзвичайно багатогранним та охоплює багато різноманітних аспектів. Є велика кількість трактувань визначення сутності цього поняття. Узагальнення основних визначень терміна «біржа» наведено у таблиці 1.

Проаналізувавши трактування поняття «біржа» різними науковцями, можна дійти висновку, що біржа – це діюча інституція, яка являє собою об'єднання юридичних і фізичних суб'єктів і відповідає за укладання біржових угод, торгівлю біржовими товарами та встановлення цін.

Загалом виділяють два основних види організації біржового ринку: валютно-фондові й універсальні товарні біржі.

Фондові біржі – спеціалізовані організації, які відповідають за проведення регулярних біржових торгів цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, централізоване укладання договорів щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів та засновуються людиною, що має ліцензію на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку. Це вільно діючий ринок, на якому відбувається торгівля цінними паперами, які вільно продаються та купуються.

Товарні біржі – це спеціалізовані організації, які відповідають за проведення регулярних біржових торгів біржовими товарами, укладання біржових угод, встановлення товарних цін, упорядкування товарообігу і пов'язаних із ним торговельних операцій. Це ринок із купівлі-продажу найважливіших сировинних, масових та продовольчих товарів.

Від фондової біржі товарну перед усім відрізняє наявність чітко визначеного предмета торгівлі, який фіксується в її правилах.

Щодо аналізу динаміки кон'юнктури біржового ринку, то для початку варто зазначити, що вона характеризується двома основними ознаками. По-перше, завдяки процесам глобалізації та всесвітньої інтеграції відбувається консолідація світового біржового ринку. Торгові біржі у всьому світі об'єднуються у міжнародні біржові альянси та транснаціональні біржі, що значно підвищує їхню взаємозалежність.

По-друге, це електронізація світового біржового ринку. Утворюються єдині біржові електронні майданчики, сферою діяльності яких є увесь світ. Біржові торги все частіше проводяться електронно та

в режимі «онлайн». Це значно спрощує роботу усіх учасників торгів. Головною перевагою такого способу ведення біржових торгів є підвищення конкурентоздатності кожної біржі як суб'єкта світової економіки. Також до переваг процесу електронізації біржового ринку можна віднести доступність інформації будь-якого роду. Інформація знаходиться у відкритому доступі та міститься у зручних для використання базах даних.

Аналіз сучасного стану світового біржового ринку на основі використання даних Асоціації ф'ючерсної індустрії (ФІА), опублікованих в економічному журналі «MarketVoice», свідчить про активну динаміку світової біржової торгівлі впродовж 2006–2017 років. Варто зазначити, що ФІА – це провідна світова компанія організації біржової торгівлі з офісами у Лондоні, Сінгапурі та Вашингтоні. Структура ФІА включає в себе клірингові фірми, біржі, розрахункові палати, торгові фірми і фахівців із більш ніж 48 країн світу, а також представників як постачальників технологій, юристів та інших кваліфікованих кадрів, які обслуговують галузь. ФІА публікує щорічний аналіз біржової діяльності у власному економічному журналі «MarketVoice».

Зокрема, згідно з результатами аналізу, до 2011 року стабільно спостерігалася прогресивна динаміка світового біржового ринку, лише у 2008–2009 роках був помітний певний «застій» у біржовій діяльності, пов'язаний із перебігом Світової фінансової кризи. Однак із 2010 року обсяги торгівлі знову почали зростати. Окрім того, у 2011 році спостерігався рекордний результат біржової торгівлі, коли обсяги торгівлі досягли 24,97 млрд. контрактів, що було майже втричі більше, ніж десять років тому (рис. 1).

У 2012 році обсяги світової біржової торгівлі значно впали, що пов'язано з тим, що Світова фінансова криза та значні цінові коливання спричинили зниження використання на біржах таких фінансових інструментів, як акції, облигації, та сприяли підвищенню необхідності у хеджуванні курсових та цінових ризиків, що мало вплив на зменшення світового біржового обігу в 2012 р. У сукупності вони знизилися на 15,3%, що було найнижчим показником за останні десять років (рис. 1). Падіння обсягів біржової торгівлі спостерігалася на всіх континентах та практично за всіма видами товарів.

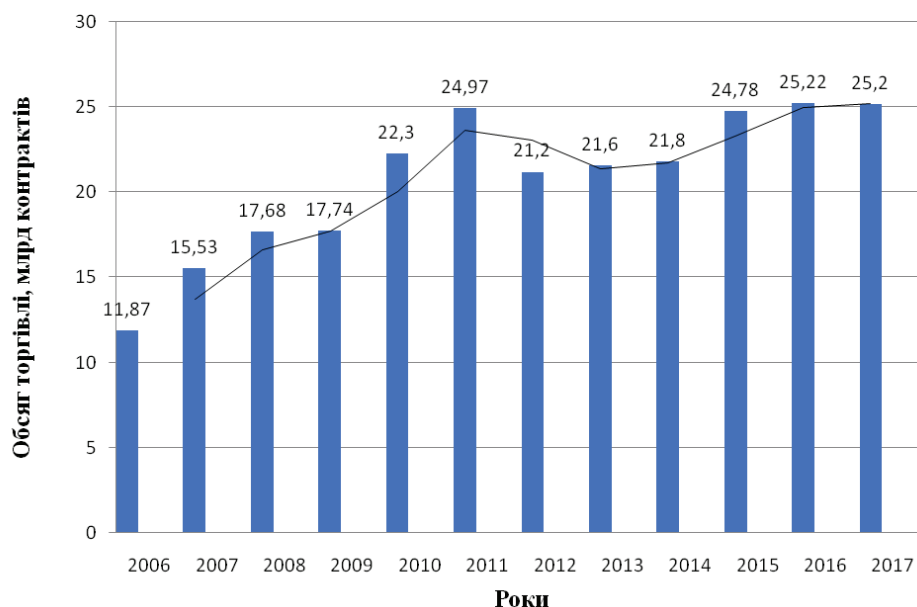
У 2013 році ситуація дещо покращилася. Темпи ринку зросли, проте це було дуже незначне зростання

Таблиця 1

Підходи вчених-економістів до трактування поняття «біржа»

Вчений	Трактування поняття
Мамутов В. Хахулін В.	Постійно діючий організований оптовий ринок, на якому здійснюється торгівля біржовими товарами (сировиною, продуктами харчування, промисловими товарами, цінними паперами тощо).
Селезньов В.	Спеціальна установа організація), в якій здійснюється купівля-продаж (біржові угоди) товарів, цінних паперів, валюти, інформації, науково-технічних розробок, а також наймання робочої сили на основі співвідношення попиту та пропозиції. У широкому значенні біржа виступає як організований ринок із зазначеними ресурсами.
Сохацька Є.	Постійно діючий ринок масових замінних цінностей, що функціонує за певними правилами, у конкретному місці і в призначений час.
Ясенєцький В.	Організація, що має за мету не тільки торгівлю замінними цінностями, але також і встановлення цін. Встановлення цін на біржі відбувається регулярно й під загальним контролем, тобто покривається авторитетом усіх зборів або його правління. Де такого офіційного котирування цін немає, там немає й біржі.

Джерело: складено автором за [1-4].

Рис. 1. Динаміка темпів розвитку кон'юнктури світового біржового ринку за 2006-2017 роки, млрд. контрактів

Джерело: складено автором за [5-8].

порівняно із динамікою попередніх років. На світових біржах і далі спостерігалася низька стабільність ведення торгів. Зокрема, у 2014 році рівень зростання біржової торгівлі був незначним, показники динаміки зросли лише на 0,2% порівняно з 2013 роком (рис. 1).

Помітне зростання простежується вже у 2015 році (рис. 1). Зокрема, на світовому рівні загальні обсяги світової біржової торгівлі зросли до 24,78 млрд. контрактів. Рівень зростання був на 15,5% вищим, ніж у 2014 році, і вважається найкращим показником з 2010 року. Однією з основних причин цього зростання була активізація осередку біржової торгівлі в Азії.

Стосовно 2016 року, то можна стверджувати, що обсяг світової біржової торгівлі зріс до рекордного рівня, що становить 25,22 млрд. контрактів (рис. 1). Попередній максимум був встановлений у 2011 році, коли загальний обсяг досяг 24,97 млрд. контрактів. Проте у порівнянні з 2015 роком у відсотках обсяг біржової торгівлі зріс всього лише на 1,7%, що є досить низьким показником. 2017 рік характеризується як «нейтральний» рік для кон'юнктури світового біржового ринку. Загальний рівень торгових контрактів залишився на приблизно такому ж рівні, що й у 2016 році. Проте 2017 рік характеризувався змінами у галузевій та територіальній структурах кон'юнктури світового біржового ринку. Іншими словами, 2017 рік став роком, коли довготривалі тенденції добігли кінця і з'явилися нові тренди.

Аналізуючи динаміку обсягів світового біржового ринку за 2008-2017 роки за регіонами світу, можна стверджувати, що як і десять років тому, так і сьогодні спостерігається активна конкуренція Азійсько-Тихоокеанського регіону та регіону Північної Америки у лідерстві за обсягами торгівлі (рис. 2).

Першість Азійсько-Тихоокеанський регіон зайняв у 2010 році, коли найбільші біржі у США та Європі потерпали від наслідків Світової фінансової кризи,

а водночас в Азійсько-Тихоокеанському регіоні відбулося зростання індексу акцій та облігацій. Ця тенденція змінилася у 2012 році, Азійсько-Тихоокеанське зростання пішло у зворотному напрямі. Північна Америка знову зайняла лідерські позиції у 2013 році.

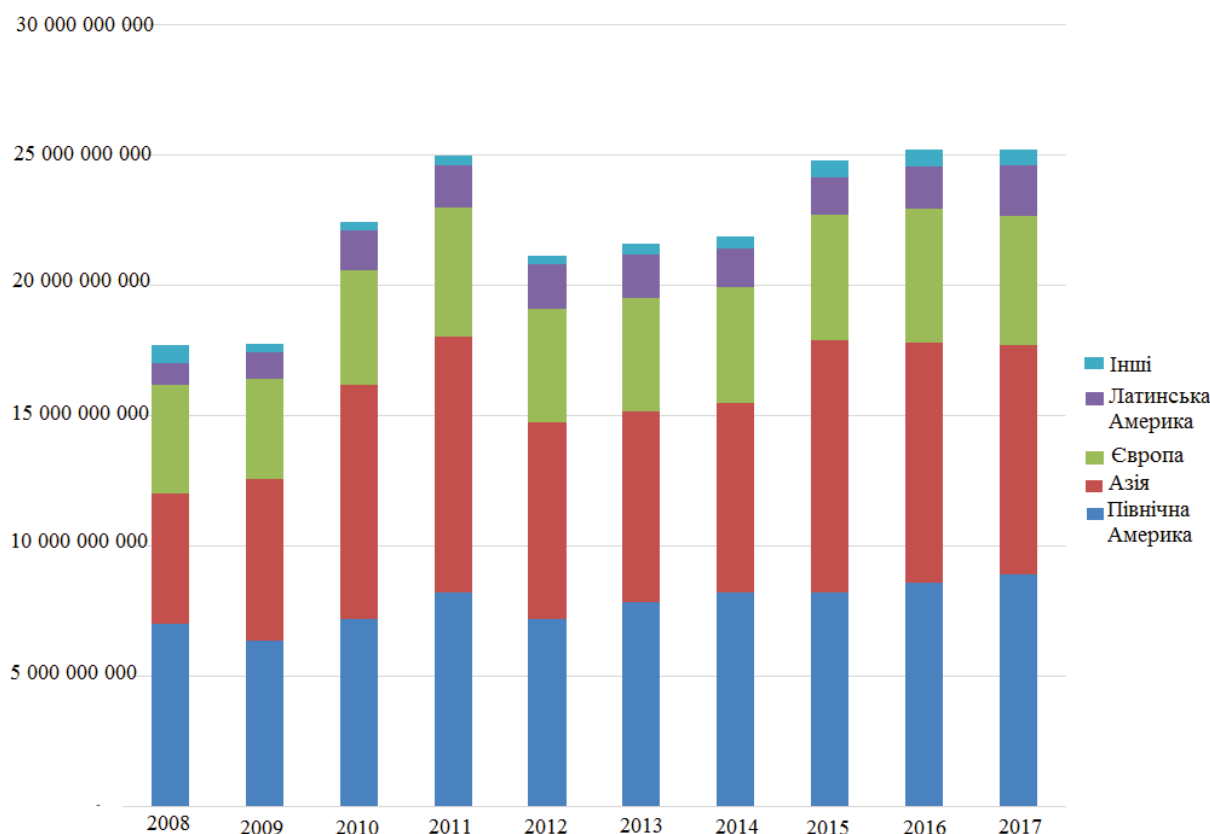
До 2014 року Північна Америка залишалася регіоном з найбільшими темпами зростання біржової торгівлі (рис. 2). Обсяги торгівлі в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, частка якого становила 1/3 світового обсягу, зменшилися. Ще у 2013 році вони становили 7,3 млрд. контрактів, а у 2014 році – 7,25 млрд. контрактів. У Європейському регіоні ситуація була дещо кращою, обсяги торгівлі зросли у 2014 році до 4,45 млрд. контрактів.

Найбільший вплив на таку позитивну тенденцію в регіоні мали біржі Західної Європи.

У 2015 році на глобальному рівні динаміка біржової торгівлі мала дуже позитивну тенденцію (рис. 1). Однією з основних причин була активізація діяльності бірж в Азії (рис. 2). У попередні роки біржова торгівля Північної Америки розвивалася найшвидше з-поміж інших регіонів, проте її позиції змістилися у 2015 році, коли загальні обсяги біржової торгівлі у Азійсько-Тихоокеанському регіоні зросли на 33,7%, що становило 9,7 млрд. контрактів – найвищий показник у цьому регіоні. З 2011 року Європейська біржова торгівля також показувала зростання в обсягах на 8,2%. Різким контрастом була Північна Америка, показники якої зросли лише на 0,2%. Латинська Америка, четвертий найбільший регіон світу, зазнавала вже третій рік поспіль зниження обсягів біржової торгівлі, вони впали на 4,4% (рис. 2).

На світовому біржовому ринку у 2015 році Азійсько-Тихоокеанський регіон обійшов Північну Америку (рис. 2). Причина такого активного розвитку біржової торгівлі в цьому регіоні криється насамперед у корейських та китайських біржах, влада яких стала охочіше вводити в обмін нові ф'ючерсні контракти на нові види товарів.

У 2016 році біржова торгова активність на північноамериканських біржах зросла на 4,8% і становила 8,59 млрд. контрактів. Європейська біржова торгова активність зросла на 8,0%, що становило 5,18 млрд. контрактів, а в Латинській Америці спостерігалася зростання на 11,3%, що становило 1,62 млрд. контрактів. У 2016 році Північна Америка і Європа встановили рекорди з погляду загального обсягу біржової торгівлі. На противагу цьому обсяг в Азійсько-Тихоокеанському регіоні знизився на 5,3%, що становило 9,18 млрд. контрактів. На Азійсько-Тихоокеанський регіон, як і раніше, припадав найбільший обсяг біржової торгівлі,

Рис. 2. Динаміка обсягів світової фондової торгівлі за 2008-2017 роки за регіонами світу, млрд. контрактів
Джерело: складено автором за [5-8].

але його частка в загальносвітових торгах знизилася з 39% до 36%.

Зміна регіональних тенденцій була викликана тим, що обсяги біржової торгівлі ф'ючерсами зростають з кожним роком, на відміну від обсягів торгівлі опціонами. Спад біржової активності в торгівлі опціонами був особливо помітний в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, біржі якого здебільшого спиралися на торгівлю саме цим видом контрактів. Тенденція зни-

ження частки та динаміки Азійсько-Тихоокеанського регіону на світовому біржовому ринку тривала і у 2017 році.

Висновки. Підсумовуючи усе зазначене, можна стверджувати, що протягом 2006-2018 років динаміка світового біржового ринку відзначається активним та прогресивним ростом. Були помітні спади в активності, проте станом на 2018 рік спостерігається досить перспективна кон'юнктура світової біржової торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Селезньов В.В. Основи ринкової економіки України: підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: А.С.К., 2006. 688 с.
2. Ясенський В.С. Особливості функціонування бірж як складової ринкової інфраструктури. *Бізнес інформ*. 2014. № 1. С. 333-337.
3. Мамутов В.К. Господарське право. Київ: «ЮринкомІнтер», 2002.
4. Сохацька О.М. Біржова справа. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 655 с.
5. Acworth W. 2014 FIA Annual Global Futures and Options Volume: gains in North America and Europe offset declines in Asia-Pacific. *Market Voice*. 2014. Volume 3. P. 44-51.
6. Acworth W. 2015 Annual Survey: Global Derivatives Volume Asia Takes the Lead. *Market Voice*. 2015. Volume 7. P. 28-35.
7. Acworth W. 2016 Annual Volume Survey Global Futures and Options Volume Reaches Record Level. *Market Voice*. 2016. Volume 5 (2). P. 58-79.
8. Acworth W. Annual Volume Survey. *Market Voice*. 2018. URL: <https://marketvoice.fia.org/issues/2018-03/2017-annual-volume-survey> (дата звернення 20.02.2019).